

**SÖZÜ EDİLMİYEN BİR KONU
"CİNSEL TACİZ"**

Gönül ÖZGÜR*

ÖZET

Bu makale, çalışan kadınların yaşamında son derece zararlı etkileri olabilen cinsel taciz konusunu ele almaktadır. Cinsel taciz, önemli psikolojik ve sosyal problemlere neden olan, cinsel yapıdaki istenmeyen davranışları kapsar. Cinsel tacizin hemşirelere etkisi, bunu deneyimleyen diğer kadınlarla aynıdır.

Cinsel taciz, hemşirelik dahil kadınların çalıştığı tüm mesleklerde yaşanabilecek önemli bir konudur. Genel olarak şöyle tanımlanabilir, Sözel ve fiziksel olsun ya da olmasın istenmeyen cinsel bir ilgidir (3, 4, 5, 6, 10, 11). örneğin: bir iş yerinde erkeğin, kadın, hoşnutsuzluğunu açıkça ortaya koymasına karşın, onun yanında oturmayı ısrarlı bir şekilde sürdürerek rahatsızlık vermesidir. Bu davranış, normal bir cinsel ilgi olarak yorumlanamaz. Tanımdanda anlaşılacağı gibi, cinsel tacizde anahtar sözcük "istememektir", yani, tacize uğrayan tarafından kabul edilmeyen, hoş karşılanmayan cinsel içerikli bir davranıştır. Diğer taraftan yaşayan insanda tehdit, aşağılanma ve hürnedilme duygularına neden olan ve böylece sıkıntı ve rahatsızlık yaratan bir davranıştır (4, 6, 8, 9, 10, 12).

Cinsel taciz, aşağı yukarı 15-20 yıl öncesine kadar sözü edilmeyen yeni bir kavram ve problemdir. 1970lerde ilk kez Amerika'da kullanılan cinsel taciz terimi, daha sonraki yıllarda hem Amerika'da hem de İngiltere'de iş yaşamında önemli bir problem ve yasal bir konu olarak tanınmaya başlanmıştır. Ancak, cinsel tacizin problem olarak yaşanması, yeni bir olay değildir. Problem, kadınların çok sayıda endüstri iş

* Ege ütlü.1-İemş.Yük.Ok. Psikiyatri Hemşireliği ABD Öğretim Görevlisi (Dr.)

gücüne katılmaya başlamasından sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. O senelerde, çalışan kadınlar tarafından kavranamayan cinsel taciz, kadın-erkek ilişkisinde yadırganmayan bir davranış olarak kabul edilmiştir. Daha sonraki senelerde bu davranış, kadınlar tarafından, erkeklerin alışılmış bir şekilde dominant olduğu iş alanlarında bir tehdit olarak algılanmaları sonucu, cinsiyetleri kullanılarak kendilerine kötü davranılması yanı sıra, erkeklerin güçlerini sürdürme çabası olarak da yorumlanmıştır. Bu bağlamda, cinsel tacizde sadece cinsiyetin söz konusu olmadığı, güç kullanımında önemli olduğu görülmektedir. Kadınlar cinsiyetlerinden dolayı denetlenirken, diğer taraftarı kendilerini geliştirmelerinde izin verilmemektedir. Bu tutum bize, sadece kadın olduğumuzu ve şayet bizim için belirlenen çizgiyi aşarsak ya da gelişme gösterirsek, engellenebileceğimizi gösterir (3, 4, 5, 9, 11).

Cinsel taciz, iki şekilde ortaya çıkmaktadır: Ya bir ödün (quid pro quo) ya da düşmanca (hostile) ortam olarak, Birincisinde, bir bedel söz konusudur, yani, birşey birşey içindir. Bireyin çalıştığı işte, işin sürekliliğinin ya da terfi ve ücret artışı gibi işin sağladığı yararların süpervizör, yönetici gibi kıdemli bir kişi tarafından cinsel lütuf karşılığı belirlenmesidir. İkincisinde ise, iş yerinde yapılan cinsel içerikli şakalar, jestler ya da davranışlarla, çalışan bireyin iş performansının engellenmesidir. Başka bir anlatımla bu tür davranışlar, taciz edilende tehdit edilme, aşağılanma ve utanma duygularına neden olacağından tehdit edici, sindirici, düşmanca bir ortam yaratır (2, 3, 4, 6, 12).

Cinsel tacize neden olan davranışlar, şu şekilde sıralanabilir: Açık saçık sözler, şakalar, imalar ya da yorumlar, abanma, çarpma ya da dokunma gibi istenmeyen fiziksel temaslar, dikkatli bir şekilde vücudun süzülmesi, cinsiyete yönelik küçük düşürücü sözler, rahatsız edici kur yapmalar, iş yeri dışındaki sosyal aktiviteler için ısrarlı bir şekilde tekliflerde bulunma, elbise yada görünümle ilgili cinsel içerikli hoş olmayan yorumlar, terfi ya da mevki karşılığında cinsel İüti_if için istekler, açık saçık resim ya da takvim gibi görsel materyalin sergilenmesi, hoş karşılanmayan cinsel öneriler ya da girişimler, cinsiyete özgü seksi ya da hükmedici davranış, cinsel saldırı (1, 4, 6, 7, 8, 10). Ancak, bu davranışlarda kültürler-arası farklılıkların olabileceğide gözönünde tutulmalıdır.

Genel olarak, cinsel tacizin birbirini izleyen ve birlikte olan beş basamağından söz edilebilir: 1) İstenmeyen cinsel içerikli sözel ya da sözel olmayan davranışlar, 2) Bu tür davranışların kabul edilmediğinin gösterilmesi. Tacizde bulunana yönelik olumsuz tepkileri içerir. Bunlar, hoşnutsuzluğun ifade edilmesi, uzaklaşma ya da davranışın reddi şeklinde olabilir. 3) Tacizde bulunanın, reddedilmeye karşında öç alma

istemi. Burada taciz eden, bir şekilde tehdit etme ya da gerçekten öç alma eğilimindedir. 4) Tacizde bulunanın iş yerindeki konumuna göre güç göstermesi. Tacizde bulunan kıdemsizse, taciz edilenin iş performansı için gerekli olan kaynaklara sahip olma eğilimindedir ya da kıdemli biriye, taciz edilenin işi üzerinde onun işiyle ilgili beklentilerine zarar verecek şekilde baskı yapma eğilimindedir. 5) Sonuçta taciz edilenin işi riske girer. İş performansının düşmesi, verimli saatlerin azalması, işten uzaklaştırılma gibi nedenlerden dolayı iş kaybedilebilir (2).

Cinsel tacizde çoğunlukla erkekler kadınları taciz etmektedir. Çünkü cinsel tacizi erkekliğin bir göstergesi olarak görüp, doğal kabul eden ya da bu tür davranışlara biyolojik açıklamalar getiren toplumlar cinsel tacizin yaşanacağı uygun ortamı oluşturmaktadırlar. Ancak kadınlar tarafından taciz edilen erkekler olabildiği gibi aynı cinsiyette insanlar tarafından taciz edilenlerede rastlanmaktadır (2, 6, 7, 10, 11).

Değişik şekillerdeki cinsel tacizin, bireyler üzerindeki etkileri acı verecek şekilde travmatize ve uzun süreli etkiye sahip olabilir. Bu etkiler birçok şekilde görülebilir: Birey sanki bu problemi sadece kendisinin yaşadığını düşünerek, utanma, tedirginlik, gerginlik, kaygı, benlik saygısında azalma ve dolayısı ile çaresizlik, güçsüzlük, güvensizlik, öfke ve depresyon yaşayabileceği gibi, erkekde böyle bir davranışa neden olduğundan dolayı suçluluk duygusu da yaşayabilir. Suçluluğun hissedilmesinde, bireysel özelliğin yanı sıra kurumların bu konuya gösterdiği ilgisizliğin ve kurumların çalışan kadınların cinselliklerine ve cinsel rollerine uygun davranışlarından dolayı suçlama eğiliminin payı oldukça fazladır. Gerginliğin ve stresin artmasıyla ya da uzun sürmesiyle, hem kişilerarası ilişkiler bozulur hem de uykusuzluk, yorgunluk gibi fiziksel rahatsızlıklar ortaya çıkabilir ve cinsel problemler yaşanabilir. Sonuçta, bireyin iş doyumu ve mesleki gelişiminin engellenmesinin yanı sıra işin kaybıda söz konusudur. Cinsel taciz sadece bunun sonuçlarını yaşayanlara zarar vermez, aynı zamanda işi aksatma, hastalık, izin alma ve istifa etme gibi nedenlerden dolayı kurumlarda olumsuz yönde etkiler (2, 4, 8, 9, 11).

Hemşirelik mesleği, kadınlar için uygun görülen en eski mesleklerden biridir. Ancak hemşireler hastalarını bir bütün olarak kabul edip, gereksinimlerini gidermeye çalışırken, bakım verme, besleme, hoşgörü, sevecenlik, empati gibi annelik özelliklerini de içeren cinsiyetlerine özgü niteliklerinden dolayı çok kolay istismar edilebilirler. Erkekler, hemşirelerin bu niteliklerini cinsel ilginin ve elde edilebilirliğin göstergesi olarak değerlendirmeleri nedeniyle onları istismar edebilirler. Bu da, hemşirelerin özellikle cinsel taciz konusunda oldukça savunmasız kaldıklarını göstermektedir (5, 11).

Hemşirelik mesleğinin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturduğundan, sağlık hizmetlerinin verildiği kurumlarda taciz edilenler çoğunlukla hemşirelerdir. Hemşireler, genelde doktorlar, süpervizör ya da idarece konumundaki erkek hemşireler, ki bu hemşireler henüz Türkiye'de yok, hastalar tarafından taciz edilirler. Cinsel tacize uğrayan hemşireler, öğrenci hemşirelerde dahil, hastanedeki hiyerarşik düzen içinde göreceli olarak güçsüz olanlardır. Cinsel taciz, poliklinik, ameliyathane, ev ziyaretleri dahil hemşirelerin çalıştığı tüm sağlık hizmeti veren alanlarda görülebilir (2, 5, 7).

Avrupa ve Amerika'da hemşireler ve hemşirelik için önemli bir konu olarak kabul edilen cinsel tacizden, Türkiye'de pek söz edilmemektedir. Buradan, cinsel tacizin yaşanmadığı anlamı çıkarılabilir mi? Yoksa, hemşireler bu konuyla nasıl baş edeceklerini bilmedikleri için mi susmayı tercih etmektedirler? Bu soruların araştırmalarla ortaya konması hemşireler ve hemşirelik mesleği için gerekli olacaktır.

SUM:MARY

Sexual Harassment

This article deals with the issue of sexual harassment which can have a profoundly harrifful effect on the lives of working women. Sexual harassment invalues unwanted and unlnvited behaviour of a sexual nature which causes important psychologic and social problems. The effect of sexual harassment for nurses is similar ta that experienced by other working women.

K.AYNAKLAR

1. Andrews, J.: "When Sex Isn't Any Fun", Nursing Times. 85: 1, 22, 1989.
2. Duldt, BM.: Giffin. K.: Patton. R.B.: Interpersonal Communication In Nursing. F.A. Davis Comp., U.S.A., 1984, 234-238.
3. Dowell, M.: "Sexual Harassment in Academia: Legal and Administrative Challenges", Journal of Nursing Education, 31: 1. 5-9, 1992.
4. Forster, P.: "Sexual Harassment at Work", BM...I, 305: 944-6, 1992.
5. Finnis, S.: Robbins, I.: "Tip of the Iceberg?". Nursing Times. 88: 48. 29-31, 1992.

6. Julius, J.D.; DiGiovanni, N.: "Sexual Harassment", AORN Journal, 52: 1, 95-102, 1990.
7. McMillian, L.: "A Disturbing Picture", Nursing Times, 89: 8. 30-34, 1993.
8. McMillian, I., "Improper Couduet", Nursing Times, 88: 58, 27-28, 1992.
9. McMillian, L, "Appractical Response", Nursing Times, 89: 13, 48-49, 1993.
10. Orr, J., : "Ain't Misbehaving?", Nursing Times, Mareh 4, 25, 1987.
11. Ussher. J.: "A Sick Joke", Nursing Times, 88: 52, 34-35, 1992.
12. Zuffoletto, J.M.: "Sexual Harassment in the Workplae .AORN Journal, 55: 2, 614-616, 1992.